

**Roczny plan pracy z planem wynikowym do przedmiotu „wiedza o społeczeństwie” dla klasy drugiej liceum ogólnokształcącego i technikum
(do programu nauczania „W centrum uwagi. Zakres rozszerzony”)**

Plan pracy z planem wynikowym uwzględnia zapisy podstawy programowej z 2022 r. oraz zmiany z 2024 r., wynikające z uszczuplonej podstawy programowej. Szarym kolorem oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

W związku z uszczupleniem przez MEN podstawy programowej, w rozkładzie materiału zmniejszyła się liczba godzin na realizację obowiązkowych zagadnień. Uzyskane w ten sposób dodatkowe godziny pozostają do dyspozycji nauczyciela w trakcie roku szkolnego. Zgodnie z założeniami MEN: *Ograniczony zakres treści nauczania – wymagań szczegółowych – da nauczycielom i uczniom więcej czasu na spokojniejszą i bardziej dogłębną realizację programów nauczania.*

Liczba godzin: 60

	Treści nauczania [temat lekcji]	Liczba godzin	Zagadnienia	Wymagania		Zapis z podstawy programowej
				podstawowe	rozszerzające	
I. AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA						
1	Spółeczeństwo obywatelskie	2	▪ istota i idee społeczeństwa obywatelskiego ▪ polskie tradycje społeczeństwa obywatelskiego ▪ ruch organicznikowski ▪ społeczeństwo obywatelskie w Polsce w XX i XXI wieku	Uczeń: ▪ wymienia główne formy aktywności obywatelskiej; ▪ przedstawia warunki konieczne do ukształtowania się społeczeństwa obywatelskiego; ▪ podaje przykłady postaw i działań charakterystycznych dla społeczeństwa obywatelskiego w różnych okresach historii Polski [I Rzeczypospolita i XIX wiek]; ▪ wymienia główne etapy procesu kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce w XX w. oraz związane z tym procesem problemy; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące społeczeństwa obywatelskiego.	Uczeń: ▪ charakteryzuje główne funkcje społeczeństwa obywatelskiego; ▪ porównuje ze sobą różne koncepcje/idee dotyczące społeczeństwa obywatelskiego; ▪ porównuje postawy i działania podejmowane w ramach społeczeństwa obywatelskiego w Polsce w różnych epokach historycznych oraz dokonuje krytycznej analizy tych aktywności; ▪ przedstawia XIX-wieczne tradycje polskiego społeczeństwa obywatelskiego, ze szczególnym uwzględnieniem ruchu organicznikowskiego; ▪ charakteryzuje formy funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce w czasach komunistycznych; ▪ formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji dotyczącej społeczeństwa obywatelskiego we współczesnej Polsce; ▪ wyjaśnia, jakie znaczenie mają zaufanie społeczne i kapitał społeczny	IV. Społeczeństwo i socjalizacja. Uczeń: 4) wyjaśnia pojęcie kapitału społecznego i charakteryzuje jego znaczenie dla rozwoju państwa i społeczeństwa. VI. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń: 1) wyjaśnia, czym jest społeczeństwo obywatelskie; charakteryzuje polskie tradycje w tym zakresie (dziedzictwo I Rzeczypospolitej i ruchu organicznikowskiego w XIX w.); 2) podaje współczesne przykłady funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce.

					dla właściwego funkcjonowania demokracji; - dokonyuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących społeczeństwa obywatelskiego w różnych okresach historycznych oraz współcześnie [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; - organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą wybranym aspektom funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując argumenty i kontrargumenty; - gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w różnych okresach historycznych oraz współcześnie [w Polsce lub w wybranych państwach świata].	
2	Organizacje pozarządowe	3	- trzeci sektor działalności społeczno-gospodarczej - stowarzyszenia - fundacje - organizacje pożytku publicznego - think tank	Uczeń: - wymienia podstawowe cechy organizacji pozarządowych; - porównuje status prawny stowarzyszeń, fundacji oraz organizacji pożytku publicznego w Polsce; - odszukuje i prezentuje informacje na temat funkcjonowania wybranej organizacji z trzeciego sektora; - charakteryzuje główne kierunki aktywności organizacji pozarządowych w Polsce; - odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki	Uczeń: - charakteryzuje trzy sektory działalności społeczno-gospodarczej w państwie; - omawia procedurę rejestracji stowarzyszeń w Polsce; - porównuje procedury zakładania oraz zasady funkcjonowania fundacji i stowarzyszeń w Polsce; - interpretuje przepisy prawne dotyczące funkcjonowania stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Rzeczypospolitej Polskiej;	VI. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń: 3) charakteryzuje główne kierunki i formy aktywności organizacji pozarządowych w Rzeczypospolitej Polskiej; 4) porównuje status prawny stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Rzeczypospolitej Polskiej; przedstawia tryb rejestracji tych organizacji; 5) opracowuje projekt działań społecznych na rzecz wspólnoty lokalnej.

				badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące funkcjonowania organizacji z trzeciego sektora życia publicznego; ▪ podaje przykłady stowarzyszeń i fundacji o zasięgu ogólnopolskim.	▪ opracowuje projekt działań społecznych na rzecz wspólnoty lokalnej; ▪ określa, jakie znaczenie ma funkcjonowanie organizacji z trzeciego sektora życia publicznego dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego; ▪ formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej np. roli organizacji pozarządowych we współczesnym świecie; ▪ wyjaśnia, czym są think tanki i jaką rolę odgrywają w państwie demokratycznym; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących organizacji z trzeciego sektora życia publicznego [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; ▪ przygotowuje i przeprowadza wraz z rówieśnikami kampanię społeczną mającą na celu wypromowanie wybranej organizacji pozarządowej; ▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np. roli organizacji pozarządowych we współczesnym świecie oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując właściwe argumenty i kontrargumenty; ▪ działa w jednej z organizacji pozarządowych.	
3	Spółdzielczość	1	▪ spółdzielnia ▪ spółdzielczość w Polsce	Uczeń:	Uczeń:	VI. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń:

			rodzaje spółdzielni w Polsce	- wyjaśnia, na czym polega spółdzielczość; - podaje przykłady spółdzielni funkcjonujących współcześnie w Polsce; - wymienia rodzaje spółdzielni funkcjonujących współcześnie w Polsce; - odczytuje z dostępnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące spółdzielni.	- omawia cele, formy organizacji i działania wybranego typu spółdzielni we współczesnej Polsce; - przedstawia tradycje ruchu spółdzielczego w Polsce i w wybranych państwach [np. w Wielkiej Brytanii]; - wyjaśnia, czym się różni spółdzielnia od spółki; - przedstawia wady i zalety ruchu spółdzielczego we współczesnym świecie; - dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnych materiałach źródłowych dotyczących historii i współczesności ruchu spółdzielczego [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; - organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np. roli ruchu spółdzielczego w Polsce oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji; - gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych spółdzielni.	6) charakteryzuje specyfikę spółdzielczości i rodzaje spółdzielni funkcjonujących współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej.
4	Organizacje społeczno-zawodowe	2	- związki zawodowe - centrale związkowe - organizacje pracodawców - dialog społeczny - samorządy zawodowe - grupy interesów	Uczeń: - wymienia główne centrale związków zawodowych w Polsce; - przedstawia cele działalności związków zawodowych, organizacji pracodawców i samorządów zawodowych; - podaje przykłady działań typowych dla związków zawodowych, organizacji pracodawców i samorządów zawodowych; - wyjaśnia, czym jest grupa interesu;	Uczeń: - charakteryzuje związki zawodowe i centrale związkowe funkcjonujące współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej; - prezentuje organizacje pracodawców funkcjonujące współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej; - porównuje cele i formy działania związków zawodowych i organizacji pracodawców; - wyjaśnia, czym jest lobbing;	VI. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń: 7) charakteryzuje cele i działania związków zawodowych oraz innych organizacji reprezentujących interesy różnych kategorii społeczno-zawodowych; przedstawia związki zawodowe funkcjonujące współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej.

				odczytuje z dostępnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące związków zawodowych, organizacji pracodawców oraz samorządów zawodowych.	- wyjaśnia, jakie znaczenie we współczesnym społeczeństwie demokratycznym ma dialog społeczny; - interpretuje przepisy prawne dotyczące funkcjonowania związków zawodowych, organizacji pracodawców i samorządów zawodowych w Rzeczypospolitej Polskiej; - formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej np. roli związków zawodowych we współczesnych państwach demokratycznych; - dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnych materiałach źródłowych dotyczących związków zawodowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; - organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np. roli związków zawodowych we współczesnych państwach demokratycznych oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując właściwe argumenty i kontrargumenty; - gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych związku zawodowego, organizacji pracodawców, samorządu zawodowego lub spółdzielni.	
II. POLITYKA						
5	Istota polityki	2	- definicje polityki - koncepty polityki	Uczeń: podaje przykłady działań charakterystycznych dla polityki;	Uczeń: porównuje różne historyczne definicje pojęcia „polityka”;	VIII. Polityka i kultura polityczna. Uczeń: 2) wyjaśnia, czym jest polityka i myśl polityczna.

				▪ przedstawia wybrane definicje i koncepcje polityki; ▪ podaje przykłady konfliktów politycznych i wymienia ich przyczyny; ▪ wyjaśnia, na jakich zasadach i w jakich okolicznościach wypracowano wybrane kompromisy polityczne we współczesnym świecie; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące polityki.	▪ wyjaśnia, co oznacza wyrażenie „polityka bez ideologii”; ▪ analizuje przyczyny, przebieg i konsekwencje przykładowych konfliktów politycznych; ▪ omawia, analizuje i porównuje różne strategie postępowania stosowane przez uczestników konfliktu politycznego [m.in. wskazuje ich mocne i słabe strony]; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących polityki [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje na forum informacje na temat wybranych konfliktów politycznych we współczesnym świecie.	
6	Myśl polityczna	3	▪ liberalizm ▪ konserwatyzm ▪ socjalizm ▪ chrześcijańska demokracja ▪ nacjonalizm	Uczeń: ▪ przedstawia podstawowe założenia liberalizmu, konserwatyzmu, socjalizmu, chrześcijańskiej demokracji i nacjonalizmu; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące współczesnych ideologii politycznych.	Uczeń: ▪ porównuje założenia liberalizmu, konserwatyzmu, socjalizmu, chrześcijańskiej demokracji i nacjonalizmu; ▪ wskazuje różnice w definiowaniu równości, wolności i sprawiedliwości w ramach poszczególnych nurtów myśli politycznej; ▪ wyjaśnia, na czym polega podział poglądów politycznych na lewicowe i prawicowe; ▪ dokonuje krytycznej analizy poszczególnych nurtów myśli politycznej z uwzględnieniem poglądów dotyczących praw człowieka i zasad demokracji; ▪ przedstawia genezę myśli liberalnej, konserwatywnej, socjalistycznej, nacjonalistycznej i chadeckiej,	VIII. Polityka i kultura polityczna. Uczeń: 3) charakteryzuje główne współczesne kierunki myśli politycznej (konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjalizm, chrześcijańską demokrację); wskazuje ich polski kontekst (najważniejsi twórcy, programy, oddziaływanie).

					a także wymienia głównych ideologów i współczesnych przedstawicieli tych nurtów; ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica w znaczeniu pojęć „ideologia”, „doktryna polityczna” oraz „program polityczny”; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] i dotyczących współczesnych poglądów politycznych; ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych nurtów myśli politycznej we współczesnym świecie; ▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą założeniom wybranych nurtów myśli politycznej oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując poprawne argumenty i kontrargumenty.	
7	Totalitaryzm	2	▪ cechy państwa totalitarnego ▪ źródła totalitaryzmu ▪ komunizm ▪ faszyzm ▪ nazizm ▪ ustrój ZSRS i III Rzeszy ▪ autorytaryzm	Uczeń: ▪ wymienia podstawowe cechy państwa totalitarnego; ▪ przedstawia podstawowe założenia faszyzmu i komunizmu; ▪ omawia główne cechy ustroju ZSRS i III Rzeszy; ▪ wskazuje różnice pomiędzy autorytaryzmem a totalitaryzmem; ▪ prawidłowo posługuje się pojęciami: „dyktatura”, „kult jednostki”, „monopartyjność”, „ucieczka od wolności” oraz „świeckie religie”;	Uczeń: ▪ porównuje założenia faszyzmu i komunizmu; ▪ porównuje założenia faszyzmu i nazizmu; ▪ analizuje genezę oraz przyczyny rozwoju ideologii faszystowskiej i komunistycznej; ▪ analizuje genezę oraz konsekwencje funkcjonowania państw autorytarnych i totalitarnych; ▪ wymienia historyczne źródła totalitaryzmu;	VIII. Polityka i kultura polityczna. Uczeń: 4) wyjaśnia, na czym polega totalitaryzm i jakie są jego historyczne źródła; wskazuje różnice między totalitaryzmem a autorytaryzmem; 5) charakteryzuje system rządów totalitarnych, porównując najważniejsze cechy ustrojowe Związku Sowieckiego oraz III Rzeszy Niemieckiej; 6) wyjaśnia pojęcie faszyzmu i charakteryzuje jego różne konteksty znaczeniowe.

				odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące autorytaryzmu, totalitaryzmu, faszyzmu, nazizmu i komunizmu.	- tłumaczy, jakie są konsekwencje postawy określonej jako „ucieczka od wolności”; - wyjaśnia znaczenie pojęć „umasowienie” i „ideologizacja życia społecznego”; - dokonyuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących autorytaryzmu, totalitaryzmu, faszyzmu, nazizmu i komunizmu [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; - odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat historycznych i współczesnych przykładów państw i społeczeństw autorytarnych i totalitarnych; - odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych współczesnych ruchów politycznych odwołujących się do założeń komunizmu i faszyzmu.	
8	Demokracja	3	- formy i zasady demokracji - geneza demokracji - demokracja formalna i realna - polskie tradycje demokratyczne - parlamentaryzm - republikanizm	Uczeń: - przedstawia podstawowe zasady demokracji [suwerenność ludu, trójpodział i równowaga władz, konstytucjonalizm, praworządność, pluralizm]; - omawia etymologię słowa „demokracja”; - wyjaśnia, na czym polega różnica między demokracją bezpośrednią a demokracją pośrednią; - rozpoznaje podstawowe formy demokracji bezpośredniej [referendum, plebiscyt, inicjatywa ludowa, weto ludowe];	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polega różnica między demokracją formalną a demokracją realną; - przedstawia antyczne korzenie demokracji i republikanizmu; - charakteryzuje średniowieczne reprezentacje stanowe, w tym przedstawia genezę współczesnego parlamentaryzmu; - wyjaśnia wpływ etyki chrześcijańskiej na proces kształtowania się ustroju demokratycznego; - omawia wpływ myśli oświeceniowej na proces kształtowania się	VIII. Polityka i kultura polityczna. Uczeń: 8) przedstawia cechy charakterystyczne państwa demokratycznego na przykładzie III Rzeczypospolitej Polskiej i umieszcza je na tle polskiego dziedzictwa kultury politycznej.

				- wymienia główne fazy procesu kształtowania się demokracji; - wyjaśnia, na czym polega powszechne prawo wyborcze; - przedstawia podstawowe zasady ustrojowe zawarte w artykułach henrykowskich oraz <i>Konstytucji 3 maja</i>; - przyporządkowuje do podstawowych zasad demokracji konkretne przepisy konstytucji marcowej i współczesnej <i>Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej</i>; - odczytuje z materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące zasad i form demokracji w różnych okresach historycznych oraz współcześnie.	fundamentów współczesnej demokracji; - udowadnia, że rozwiązania polityczno-ustrojowe z okresu tzw. Polski Ludowej [monizm, kierownicza rola gremiów decyzyjnych PZPR, system fikcji ustrojowych] miały charakter niedemokratyczny; - porównuje ze sobą przepisy zawarte w konstytucjach polskich z lat 1921, 1935 i 1952; - dokonuje krytycznej analizy ustroju demokratycznego, w tym wskazuje pozytywne i negatywne aspekty jego funkcjonowania; - przedstawia polskie tradycje demokratyczne i poddaje je krytycznej analizie; - dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w materiałach źródłowych dotyczących zasad i form demokracji w różnych okresach historycznych oraz współcześnie [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; - organizuje debatę na forum społeczności szkolnej poświęconą np.: - wadom i zaletom demokracji; - wyzwaniom stojącym przed demokracją we współczesnym świecie, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, budując poprawne argumenty i kontrargumenty.	
9	Współczesna demokracja – problemy i zagrożenia	2	- korupcja - nepotyzm - populizm - demagogia	Uczeń: rozpoznaje przejawy patologii życia publicznego: korupcji, nepotyzmu,	Uczeń: charakteryzuje i porównuje różne formy nepotyzmu, populizmu, demagogii, klientelizmu,	VIII. Polityka i kultura polityczna. Uczeń: 7) analizuje zjawisko populizmu obecne we współczesnej polityce i jego konsekwencje;

			▪ klientelizm ▪ kumoterstwo	demagogii, klientelizmu i kumoterstwa; ▪ wymienia cechy populizmu; ▪ przedstawia konsekwencje zjawiska populizmu we współczesnej polityce; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy, schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące korupcji, nepotyzmu, populizmu, demagogii, klientelizmu i kumoterstwa.	kumoterstwa [w tym formy historyczne tych zjawisk]; ▪ buduje argumenty w sporze dotyczącym znaczenia populizmu we współczesnym świecie; ▪ przedstawia czynniki sprzyjające rozwojowi korupcji oraz skutki tego zjawiska; ▪ charakteryzuje metody przeciwdziałania korupcji i wymienia instytucje powołane do zwalczania tego zjawiska; ▪ analizuje problemy w funkcjonowaniu demokracji w skali globalnej i najpoważniejsze zagrożenia dla tego ustroju; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczące korupcji, nepotyzmu, populizmu, demagogii, klientelizmu i kumoterstwa [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; ▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np. współczesnym formom populizmu i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując poprawne argumenty i kontrargumenty; ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranego współczesnego ruchu populistycznego.	10) analizuje – z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej – postawy społeczeństwa polskiego wobec instytucji publicznych i polityków.
10	Kultura polityczna	2	▪ elementy kultury politycznej ▪ typy kultury politycznej ▪ kultura polityczna w Polsce ▪ partycypacja polityczna	Uczeń: ▪ wyjaśnia, czym jest kultura polityczna społeczeństwa;	Uczeń: ▪ charakteryzuje proces kształtowania się kultury politycznej jednostki i społeczeństwa;	VIII. Polityka i kultura polityczna. Uczeń: 1) wyjaśnia, czym jest kultura polityczna.

			▪ petycja ▪ opinia publiczna	▪ charakteryzuje poszczególne typy kultury politycznej w ujęciu klasycznym; ▪ przedstawia przykłady partycypacji politycznej; ▪ właściwie posługuje się w swoich wypowiedziach pojęciami „partycypacja polityczna”, „petycja”, „zgromadzenie”, „obywatelskie nieposłuszeństwo”, „opinia publiczna”; ▪ wymienia historyczne i współczesne formy obywatelskiego nieposłuszeństwa; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [dane statystyczne, tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące postaw przyjmowanych przez członków społeczeństwa polskiego wobec instytucji publicznych i polityków.	▪ analizuje – z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej – kulturę polityczną wybranych społeczeństw, grup społecznych lub formacji politycznych; ▪ charakteryzuje poszczególne formy partycypacji politycznej; ▪ dokonuje krytycznej analizy działań służących podniesieniu poziomu partycypacji politycznej; ▪ charakteryzuje poszczególne formy obywatelskiego nieposłuszeństwa; ▪ dokonuje krytycznej analizy zachowań określanych jako obywatelskie nieposłuszeństwo oraz buduje argumenty i kontrargumenty w sporze dotyczącym tego typu nonkonformistycznych postaw politycznych; ▪ wymienia formy badania opinii publicznej; ▪ przedstawia pozytywny i negatywny wpływ sondaży na kształtowanie się opinii publicznej i wybrane aspekty życia publicznego, a także dokonuje krytycznej oceny wiarygodności niektórych badań sondażowych; ▪ charakteryzuje typy polityków według klasyfikacji Maxa Webera; ▪ formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej kulturze politycznej współczesnego społeczeństwa polskiego; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących kultury politycznej oraz partycypacji politycznej [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne,	
--	--	--	---	--	---	--

					normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; ▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np. kulturze politycznej współczesnego społeczeństwa polskiego i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując poprawne argumenty i kontrargumenty; ▪ realizuje na forum społeczności szkolnej kampanię społeczną promującą wartości, działania lub postawy charakterystyczne dla obywatelskiej kultury politycznej.	
11	Wspólnota polityczna	2	▪ wspólnota polityczna ▪ kultura a wspólnota polityczna ▪ wspólnota polityczna w świetle preambuły <i>Konstytucji RP</i> ▪ teoria cywilizacji ▪ współczynnik humanistyczny ▪ dziedzictwo kulturowe ▪ socjologia moralności ▪ awans społeczny	Uczeń: ▪ wymienia cechy wspólnoty politycznej; ▪ przedstawia podstawowe elementy polskiej tożsamości narodowej; ▪ wyjaśnia, na czym polega koncepcja wspólnoty politycznej wynikająca z przepisów obowiązującej <i>Konstytucji RP</i>; ▪ charakteryzuje elementy tworzące i wzmacniające wspólnotę polityczną; ▪ wyjaśnia, co oznacza stwierdzenie: „Człowiek jest istotą społeczną”; ▪ wymienia cywilizacje kształtujące europejską wspólnotę polityczną; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [dane statystyczne, tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące wspólnot politycznych.	Uczeń: ▪ prawidłowo posługuje się pojęciami: „socjologia humanistyczna”, „socjologia moralności”, „więź społeczna”; ▪ porównuje różne koncepcje wspólnoty politycznej [w tym koncepcje historyczne]; ▪ analizuje wyniki badań naukowych dotyczących roli kultury w procesie kształtowania się wspólnoty politycznej; ▪ przedstawia czynniki kształtujące polską tożsamość narodową; ▪ omawia koncepcje wspólnoty politycznej sformułowane przez Ludwika Krzywickiego i Feliksa Koniecznego; ▪ wyjaśnia, jakie było znaczenie koncepcji Floriana Znanieckiego, Stanisława Ossowskiego, Marii Ossowskiej, Józefa Chałasińskiego dla rozwoju badań socjologicznych; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących zagadnienia wspólnoty politycznej [tabele, wykresy i schematy	VIII. Polityka i kultura polityczna. Uczeń: 9) charakteryzuje rolę kultury jako spoiwa wspólnoty politycznej; wymienia i charakteryzuje wybranych polskich autorów teorii dotyczących zależności kultury, życia społecznego i polityki (np. Ludwika Krzywickiego, Feliksa Koniecznego, Floriana Znanieckiego, Stanisława i Marię Ossowskich, Józefa Chałasińskiego).

					przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; ▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą różnym koncepcjom wspólnoty politycznej lub tożsamości politycznej współczesnych Polaków oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując poprawne argumenty i kontrargumenty.	
III. KOMUNIKOWANIE I MEDIA						
12	Komunikacja społeczna	2	▪ kody komunikacyjne ▪ kodowanie i dekodowanie ▪ kody pozajęzykowe ▪ komunikacja werbalna ▪ komunikacja niewerbalna ▪ przeszkody komunikacyjne	Uczeń: ▪ wymienia podstawowe aspekty komunikacji społecznej; ▪ identyfikuje nadawcę komunikatu i odbiorcę; ▪ podaje przykłady stereotypów; ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica pomiędzy komunikowaniem a komunikowaniem się; ▪ wymienia funkcje komunikowania się; ▪ identyfikuje podstawowe rodzaje kodów komunikacyjnych; ▪ rozpoznaje formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej; ▪ identyfikuje poszczególne etapy procesu komunikacji; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące komunikacji społecznej; ▪ wymienia podstawowe czynniki utrudniające proces komunikacji	Uczeń: ▪ rozpoznaje i omawia poszczególne funkcje komunikowania się; ▪ prawidłowo interpretuje pozawerbalne sygnały w komunikacji; ▪ wskazuje wady i zalety poszczególnych kodów komunikacyjnych; ▪ omawia bariery poznawcze w obszarze komunikacji; ▪ przedstawia klasyfikację procesów komunikowania się; ▪ dokonuje krytycznej analizy konkretnych sytuacji komunikacyjnych, wskazując błędy popełnione przez ich uczestników i sposoby na wyeliminowanie napotkanych przez nich trudności; ▪ wskazuje wady i zalety różnych form komunikowania się; ▪ charakteryzuje metody i techniki wspomagające proces prawidłowego komunikowania się, np. aktywne słuchanie; ▪ wskazuje wady i zalety stereotypowego myślenia; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych	IX. Komunikowanie społeczne. Uczeń: 1) wyjaśnia, na czym polega komunikacja społeczna.

				społecznej i podaje konkretne przykłady ich działania.	materiałach źródłowych dotyczących komunikacji społecznej [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; realizuje na forum społeczności szkolnej kampanię społeczną promującą zasady skutecznej komunikacji społecznej.	
13	Media masowe	2	- funkcje mediów - komunikowanie masowe a komunikowanie medialne - media społecznościowe - czwarta władza - media w Polsce - media a debata publiczna	Uczeń: - wymienia główne media masowe; - wyjaśnia, jaką rolę odgrywają współczesne media w debacie publicznej; - zbiera i przedstawia informacje na temat przebiegu debaty publicznej dotyczącej wybranego problemu; - omawia główne funkcje mediów; - charakteryzuje główne typy mediów działających w Polsce; - charakteryzuje wybrany tygodnik społeczno-polityczny wychodzący w Polsce [z uwzględnieniem grupy odbiorców, formy przekazu, orientacji ideologicznej, typu własności]; - wyjaśnia znaczenie terminów: „media masowe”, „media społecznościowe”, „czwarta władza” i właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach; - wskazuje przykładowe sytuacje, w których media realizują funkcję kontrolną wobec organów władzy; - odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty	Uczeń: - przedstawia główne etapy rozwoju mediów masowych; - charakteryzuje, ocenia i porównuje rolę mediów różnego typu w debacie publicznej; - opisuje i ocenia funkcjonowanie wybranych mediów społecznościowych; - formuluje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat wpływu mediów społecznościowych na: - życie młodych ludzi w Polsce, - funkcjonowanie społeczeństw demokratycznych, - przemiany społeczno-polityczne na świecie, - charakter debaty publicznej w Polsce; - dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących mediów masowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; - gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat przypadków	IX. Komunikowanie społeczne. Uczeń: 2) charakteryzuje rolę mediów i zmiany zachodzące we współczesnym krajobrazie medialnym (rola Internetu oraz cyfryzacji).

				publicystyczne] informacje dotyczące mediów masowych.	ograniczania wolności mediów we współczesnych państwach demokratycznych i niedemokratycznych; ▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę na temat wpływu mediów społecznościowych na: - życie młodych ludzi w Polsce, - funkcjonowanie społeczeństw demokratycznych, - przemiany społeczno-polityczne na świecie, - charakter debaty publicznej w Polsce, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując poprawne argumenty i kontrargumenty.	
14	Komunikacja perswazyjna	3	▪ perswazja ▪ socjotechnika ▪ propaganda ▪ marketing polityczny ▪ bańka informacyjna ▪ manipulacja w mediach ▪ etyka dziennikarska	Uczeń: ▪ odróżnia w przekazach medialnych fakty od opinii; ▪ podaje podstawowe zasady etyki dziennikarskiej; ▪ wskazuje podstawowe mechanizmy manipulacji wykorzystywane w mediach; ▪ wymienia zasady krytycznej analizy przekazów medialnych; ▪ przedstawia rolę Rady Etyki Mediów w Polsce; ▪ właściwie posługuje się w swoich wypowiedziach pojęciami: „perswazja”, „socjotechnika”, „propaganda”, „manipulacja”, „bańka informacyjna”, „kampania społeczna”; ▪ podaje cechy kampanii społecznych; ▪ omawia poszczególne etapy realizacji kampanii społecznej; ▪ przedstawia cele wybranej kampanii społecznej;	Uczeń: ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranego przekazu medialnego; ▪ porównuje różnorodne przekazy medialne dotyczące wybranego problemu z życia publicznego [ze szczególnym uwzględnieniem zastosowanych metod perswazji lub manipulacji]; ▪ analizuje przepisy prawne z <i>Karty etycznej mediów</i>, obowiązującej w Polsce; ▪ ocenia – z uwzględnieniem zasad etyki dziennikarskiej – wybrany tygodnik społeczno-polityczny wydawany w Polsce; ▪ przedstawia zagrożenia wynikające z bezkrytycznego korzystania ze współczesnych mediów; ▪ omawia wybrane mechanizmy manipulacji medialnej; ▪ podaje cechy propagandy;	IX. Komunikowanie społeczne. Uczeń: 3) wyjaśnia pojęcia socjotechniki, propagandy i marketingu politycznego; wskazuje różnice między tymi pojęciami.

				▪ wyjaśnia, jaką rolę odgrywają media społecznościowe we współczesnym życiu politycznym; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące komunikacji perswazyjnej.	▪ wymienia przyczyny powstawania baniek informacyjnych i zagrożenia wynikające z ich istnienia; ▪ analizuje przebieg wybranej kampanii społecznej, w tym ocenia trafność i efektywność działań podjętych w jej ramach; ▪ opracowuje ramowy program kampanii społecznej dotyczącej wybranego problemu z życia społecznego; ▪ porównuje wybrane kampanie społeczne; ▪ realizuje, np. na forum społeczności szkolnej, kampanię społeczną dotyczącą wybranego problemu z życia społecznego; ▪ wyjaśnia, jakie są mechanizmy działania marketingu politycznego; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących komunikacji perswazyjnej [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne].	
15	Międzynarodowe <i>public relations</i>	2	▪ <i>soft power</i> ▪ międzynarodowy wizerunek państwa ▪ państwowe instytucje kultury ▪ dyfamacja	Uczeń: ▪ wymienia podstawowe narzędzia <i>public relations</i>; ▪ rozpoznaje działania służące budowaniu międzynarodowego wizerunku państwa; ▪ wymienia uczestników międzynarodowych <i>public relations</i>; ▪ podaje przykłady działań różnych państw na rzecz upowszechnienia za granicą korzystnego wizerunku rodzimej kultury narodowej (np. British Council, Instytut Konfucjusza,	Uczeń: ▪ opisuje, ocenia i porównuje działania różnych państw na rzecz upowszechnienia za granicą korzystnego wizerunku rodzimej kultury narodowej; ▪ przedstawia cele i zakres działalności British Council, Instytutów Konfucjusza, Instytutu Goethego, Instytutu Adama Mickiewicza; ▪ omawia metody walki z dyfamacją, w tym działania Ligi Antydyfamacyjnej i Reduty Dobrego Imienia;	IX. Komunikowanie społeczne. Uczeń: 5) wyjaśnia pojęcie <i>soft power</i> i charakteryzuje znaczenie wizerunku państwa w polityce międzynarodowej; 4) wyjaśnia pojęcie dyfamacji; podaje przykład oddziaływania propagandowego o charakterze zniesławiającym; charakteryzuje sposoby walki z dyfamacją; 6) wymienia przykłady zaangażowania różnych państw na rzecz upowszechniania za granicą korzystnego wizerunku własnej kultury.

				Instytut Goethego, Instytut Adama Mickiewicza); - wskazuje elementy składające się na <i>soft power</i> danego państwa; - prawidłowo posługuje się w swoich wypowiedziach pojęciami: <i>soft power</i>, <i>public relations</i>, „dyfamacja”; - rozpoznaje przykłady przekazów propagandowych o charakterze dyfamacyjnym; - przedstawia przykłady działań zwalczających dyfamację; - wymienia instytucje, których zadaniem jest walka z dyfamacją skierowaną przeciwko państwu polskiemu; - odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące międzynarodowych <i>public relations</i>.	- dokonyuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących międzynarodowych <i>public relations</i> [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; - gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat międzynarodowych <i>public relations</i>, np. dotyczące wybranych kampanii wizerunkowych zrealizowanych przez państwo polskie; - organizuje debatę na forum społeczności szkolnej poświęconą międzynarodowym <i>public relations</i> i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.	
16	Wolność słowa	2	- gwarancje wolności słowa - wolność mediów - wolność słowa - odpowiedzialność za słowo - cenzura	Uczeń: - wymienia elementy składowe prawa do wolności słowa; - uzasadnia konieczność ochrony wolności słowa; - rozpoznaje współczesne przykłady cenzury; - wyjaśnia, jaki jest związek między wolnością słowa a odpowiedzialnością za słowo; - odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące wolności słowa.	Uczeń: - przedstawia konstytucyjne gwarancje wolności słowa i wolności mediów; - omawia formy odpowiedzialności mediów i dziennikarzy za słowo; - opisuje, porównuje i ocenia poszczególne typy cenzury; - charakteryzuje historyczne formy cenzury, w tym te funkcjonujące w okresie PRL; - przedstawia problem ochrony wolności słowa w wybranych współczesnych państwach świata; - dokonyuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących wolności słowa [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki	IX. Komunikowanie społeczne. Uczeń: 7) podaje współczesne przykłady ograniczania swobody wypowiedzi; 8) wyjaśnia związek między wolnością słowa a odpowiedzialnością za słowo.

					badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne); ▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą związkom między wolnością słowa a odpowiedzialnością za słowo i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując poprawne argumenty i kontrargumenty; ▪ realizuje, np. na forum społeczności szkolnej, kampanię społeczną dotyczącą problemów związanych z ochroną wolności słowa.	
IV. PRAWO I PRAWA CZŁOWIEKA						
17	Prawo i jego rodzaje	2	▪ prawo pozytywne ▪ prawo naturalne ▪ normy społeczne ▪ norma prawna ▪ przepis prawny ▪ rodzaje prawa ▪ gałęzie prawa	Uczeń: ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „prawo”, „norma prawna”, „przepis prawny” i prawidłowo używa tych pojęć w swoich wypowiedziach; ▪ wyjaśnia, czym normy prawne różnią się od innych rodzajów norm społecznych; ▪ rozpoznaje i charakteryzuje poszczególne typy norm społecznych; ▪ wymienia główne rodzaje i gałęzie prawa; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące prawa i jego rodzajów.	Uczeń: ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica między przedmiotowym a podmiotowym rozumieniem pojęcia „prawo”; ▪ porównuje z różnych perspektyw [wg różnych kryteriów] koncepcje prawa pozytywnego oraz prawa naturalnego; ▪ charakteryzuje i porównuje poszczególne rodzaje norm prawnych; ▪ rozpoznaje i omawia poszczególne elementy budowy normy prawnej [hipoteza, dyspozycja, sankcja]; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących prawa i jego rodzajów [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne];	X. Prawo. Uczeń: 1) rozróżnia źródła, z których wywodzą się normy w różnych systemach prawnych (prawo: zwyczajowe, precedensowe, religijne, pozytywne) oraz ich inspiracje pochodzące z kulturowego dziedzictwa Europy (prawo rzymskie, prawo kanoniczne).

					gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień prawnych.	
18	System prawa	2	- zasady systemu prawa - luka prawna - reguły kolizyjne - zasady prawa - prawo pozytywne - prawo precedensowe - prawo zwyczajowe - prawo religijne	Uczeń: - wymienia cechy systemu prawa funkcjonującego we współczesnej Polsce; - właściwie używa w swoich wypowiedziach pojęć: „luka prawna”, „spójność prawa”, „hierarchiczność prawa”, „zupełność prawa”; - tłumaczy, jakie są źródła norm obowiązujących w różnych systemach prawnych [prawo zwyczajowe, precedensowe, religijne, pozytywne]; - wyjaśnia znaczenie zasad hierarchiczności, spójności i zupełności oraz podaje przykłady ich stosowania [lub wskazuje sytuacje, w których zostały one naruszone]; - odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące systemów prawa.	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: „luka prawna”, „spójność prawa”, „hierarchiczność prawa”, „zupełność prawa”; - porównuje systemy prawa pozytywnego i prawa precedensowego; - charakteryzuje systemy prawne funkcjonujące w wybranych państwach świata [prawo pozytywne, precedensowe, zwyczajowe, religijne]; - podaje przykłady reguł kolizyjnych stosowanych w systemie prawa; - dokonyuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] dotyczących systemów prawa; - gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień prawnych.	X. Prawo. Uczeń: 1) rozróżnia źródła, z których wywodzą się normy w różnych systemach prawnych (prawo: zwyczajowe, precedensowe, religijne, pozytywne) oraz ich inspiracje pochodzące z kulturowego dziedzictwa Europy (prawo rzymskie, prawo kanoniczne); 2) wyjaśnia zasady hierarchiczności, spójności i zupełności w systemie prawnym oraz pojęcie luki prawnej; rozpoznaje rodzaje prawa (międzynarodowe, krajowe, miejscowe; prywatne, publiczne; materialne, formalne; cywilne, karne, administracyjne, pisane, niepisane).
19	Źródła prawa	2	- akty normatywne i nienormatywne - obowiązanie prawa - źródła prawa - kodeks - dzienniki urzędowe	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: „akt normatywny”, „źródło prawa”, „kodeks”, „akt administracyjny”, „orzeczenie sądowe”, „prawo wtórne UE”, „prawo pierwotne UE” oraz prawidłowo używa tych pojęć w swoich wypowiedziach;	Uczeń: - wyjaśnia różnicę między aktami normatywnymi a aktami nienormatywnymi; - porównuje różne typy źródeł prawa obowiązującego w Polsce [z uwzględnieniem sposobu stanowienia, sposobu wprowadzenia do porządku prawnego, zasięgu	X. Prawo. Uczeń: 1) rozróżnia źródła, z których wywodzą się normy w różnych systemach prawnych (prawo: zwyczajowe, precedensowe, religijne, pozytywne) oraz ich inspiracje pochodzące z kulturowego dziedzictwa Europy (prawo rzymskie, prawo kanoniczne).

				▪ charakteryzuje poszczególne źródła prawa powszechnie obowiązującego w Polsce; ▪ rozpoznaje i charakteryzuje akty prawne niebędące źródłami prawa; ▪ wskazuje cechy <i>Konstytucji RP</i> i wyjaśnia, na czym polega jej szczególna moc; ▪ charakteryzuje kodeksy funkcjonujące w polskim porządku prawnym [nazwa, rodzaj i zakres regulacji]; ▪ podaje przykłady aktów prawa miejscowego; ▪ wymienia dzienniki urzędowe prowadzone w Polsce; ▪ wymienia poszczególne rodzaje prawa Unii Europejskiej; ▪ rozpoznaje akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej; ▪ wyjaśnia, na czym polega zasada pierwszeństwa stosowania prawa unijnego przed prawem krajowym; ▪ przedstawia rolę Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej [TSUE] w unijnym porządku prawnym; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące źródeł prawa.	obowiązki, adresatów norm, miejsca w hierarchii źródeł prawa]; ▪ charakteryzuje rodzaje umów międzynarodowych i pozycję tych porozumień w polskim porządku prawnym [buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Konstytucji RP</i>]; ▪ porównuje różne rodzaje aktów prawa miejscowego; ▪ wyjaśnia znaczenie zasady <i>vacatio legis</i>; ▪ przedstawia zasady ogólne prawa międzynarodowego; ▪ prezentuje istotę sporu dotyczącego hierarchicznej zależności między <i>Konstytucją RP</i> a prawem Unii Europejskiej; ▪ porównuje różne rodzaje aktów prawa wtórnego Unii Europejskiej; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] dotyczących źródeł prawa; ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień prawnych.	
20	Prawo cywilne i rodzinne	2	▪ osoba fizyczna, osoba prawna ▪ zdolność prawna ▪ zobowiązanie ▪ własność ▪ spadek ▪ testament ▪ postępowanie cywilne	Uczeń: ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „osoba fizyczna”, „osoba prawna”, „zdolność prawna”, „zdolność do czynności prawnych”, „zobowiązanie” oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach;	Uczeń: ▪ wyjaśnia znaczenie terminu „ubezpieczeniowość” oraz właściwie używa tego pojęcia w swoich wypowiedziach;	X. Prawo. Uczeń: 2) wyjaśnia zasady hierarchiczności, spójności i zupełności w systemie prawnym oraz pojęcie luki prawnej; rozpoznaje rodzaje prawa (międzynarodowe, krajowe, miejscowe; prywatne, publiczne; materialne, formalne; cywilne, karne, administracyjne, pisane, niepisane).

			- małżeństwo - wspólnota majątkowa - rozwód - separacja	- odszukuje i interpretuje proste przepisy prawne z zakresu prawa cywilnego i rodzinnego; - wymienia konsekwencje wynikające z posiadania pełnej i ograniczonej zdolności do czynności prawnych; - wymienia zasady poprawnego sporządzania pełnomocnictwa; - wyjaśnia znaczenie terminów: „rozwód”, „separacja”, „wspólnota majątkowa” oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach; - wymienia warunki prawne, których spełnienie jest niezbędne do zawarcia małżeństwa w Polsce; - przedstawia obowiązki i prawa rodziców i dzieci; - odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące prawa cywilnego i prawa rodzinnego.	- buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu cywilnego</i>; - wymienia rodzaje czynności prawnych; - buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego</i>; - przedstawia różne sposoby zawarcia małżeństwa zgodne z polskim prawem; - wymienia prawne przeszkody małżeńskie i przyczyny unieważnienia małżeństwa; - analizuje proste kazusy z zakresu prawa cywilnego; - analizuje proste kazusy z zakresu prawa rodzinnego; - dokonyuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] dotyczących prawa cywilnego i prawa rodzinnego; - gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa cywilnego i rodzinnego.	
21	Prawo karne	2	- podział prawa karnego - zasady prawa karnego - przestępstwo - wykroczenie - kary i środki karne - postępowanie karne	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: „czyn zabroniony”, „kara”, „środek karny” „przestępstwo”, „wykroczenie” oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach; - odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa karnego; - wyjaśnia znaczenie podstawowych zasad prawa karnego;	Uczeń: - buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu karnego</i> i <i>Kodeksu wykroczeń</i>; - wyjaśnia, jaki jest cel obowiązywania podstawowych zasad prawa karnego; - wymienia etapy i zasady postępowania karnego, w tym postępowania w sprawach dotyczących nieletnich;	X. Prawo. Uczeń: 2) wyjaśnia zasady hierarchiczności, spójności i zupełności w systemie prawnym oraz pojęcie luki prawnej; rozpoznaje rodzaje prawa (międzynarodowe, krajowe, miejscowe; prywatne, publiczne; materialne, formalne; cywilne, karne, administracyjne, pisane, niepisane).

				- wymienia podstawowe działy prawa karnego; - wyjaśnia, jakie są funkcje kar i środków karnych przewidzianych w polskim prawie karnym; - odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące prawa karnego.	- analizuje proste kazusy z zakresu prawa karnego; - porównuje kary stosowane dawniej i współcześnie; - przedstawia ewolucję systemu karnego w Europie; - formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat zasad i celów stosowania kar w prawie karnym; - dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących prawa karnego [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; - gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa karnego; - organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np. celom i zasadom stosowania kar w prawie karnym oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.	
22	Prawo administracyjne	2	- administracja publiczna - akt administracyjny - decyzja administracyjna - postępowanie administracyjne - zażalenie - skarga do sądu administracyjnego	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: „administracja publiczna”, „organ administracji publicznej”, „urząd”, „akt administracyjny”, „decyzja administracyjna” oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach; - podaje podstawowe cechy prawa administracyjnego; - wymienia rządowe i samorządowe organy administracji publicznej; - przedstawia podstawowe cechy stosunku administracyjnoprawnego;	Uczeń: - charakteryzuje przewidziane w prawie formy aktów administracyjnych; - wymienia źródła prawa administracyjnego; - analizuje proste kazusy z zakresu prawa administracyjnego; - buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z zakresu prawa administracyjnego; - porównuje cechy aktów administracyjnych i aktów normatywnych;	X. Prawo. Uczeń: 2) wyjaśnia zasady hierarchiczności, spójności i zupełności w systemie prawnym oraz pojęcie luki prawnej; rozpoznaje rodzaje prawa (międzynarodowe, krajowe, miejscowe; prywatne, publiczne; materialne, formalne; cywilne, karne, administracyjne, pisane, niepisane).

				▪ określa, czy decyzja administracyjna została właściwie skonstruowana pod względem formalnym; ▪ wymienia główne etapy postępowań administracyjnego i sądowoadministracyjnego; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące prawa administracyjnego.	▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących prawa administracyjnego [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa administracyjnego.	
23	Prawa człowieka	2	▪ cechy praw człowieka ▪ historia praw człowieka ▪ generacje praw człowieka ▪ prawa pozytywne i negatywne ▪ łamanie praw człowieka	Uczeń: ▪ podaje cechy praw człowieka; ▪ charakteryzuje system praw człowieka w państwie demokratycznym; ▪ wskazuje przykłady naruszeń praw człowieka w państwach autorytarnych; ▪ rozpoznaje przypadki łamania praw człowieka w państwach demokratycznych; ▪ wymienia okoliczności, w których możliwe jest ograniczenie praw i wolności człowieka w państwie demokratycznym; ▪ przedstawia pozycję jednostki w państwach autorytarnych i totalitarnych; ▪ omawia historyczne uwarunkowania rozwoju praw człowieka; ▪ przyporządkowuje poszczególne prawa człowieka do odpowiadających im kategorii i generacji wyróżnianych w prawie międzynarodowym; ▪ rozróżnia prawa negatywne i prawa pozytywne; ▪ buduje argumenty potwierdzające uniwersalność praw człowieka;	Uczeń: ▪ wyjaśnia, z czego wynikają przypadki łamania praw człowieka w państwach demokratycznych; ▪ uzasadnia, że istnienie systemu ochrony praw człowieka jest koniecznym warunkiem prawidłowego funkcjonowania państw demokratycznych; ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica między prawami negatywnymi a prawami pozytywnymi; ▪ wykazuje, że zakres i sposób ochrony poszczególnych praw człowieka są uzależnione od kategorii i generacji, do których te prawa należą; ▪ ocenia skalę łamania praw człowieka na świecie; ▪ aktywnie uczestniczy w debatach/dyskusjach na temat uniwersalności praw człowieka; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących praw człowieka [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne,	X. Prawo. Uczeń: 3) wyjaśnia pojęcie praw człowieka oraz ich związek z dziedzictwem cywilizacji zachodniej; 4) rozróżnia generacje praw człowieka, stosując pojęcia praw negatywnych i pozytywnych oraz wskazując na inny stopień ich ochrony; wymienia główne dokumenty dotyczące praw człowieka (z uwzględnieniem prawa krajowego i międzynarodowego, w tym tworzonego w ramach ONZ); 5) przedstawia kwestie urzeczywistnienia wybranej wolności człowieka i stopnia jej ograniczenia związanego z prawami innych osób lub porządkiem publicznym.

				odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące praw człowieka.	normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; - dokonyuje krytycznej analizy wybranych problemów dotyczących przestrzegania praw człowieka na świecie; - samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące praw człowieka; - organizuje na forum społeczności szkolnej debatę na temat praw człowieka i aktywnie w niej uczestniczy, formułując poprawne argumenty i kontrargumenty.	
24	Ochrona praw człowieka	2	- katalog praw i wolności w <i>Konstytucji RP</i> - środki ochrony - system europejski - system światowy - prawo humanitarne - konwencje haskie i genewskie	Uczeń: - przyporządkowuje poszczególne prawa człowieka do odpowiadających im konstytucyjnych kategorii praw i wolności; - wymienia wskazane w <i>Konstytucji RP</i> środki ochrony wolności i praw; - przedstawia zadania i formy działania Rzecznika Praw Obywatelskich; - wymienia organizacje międzynarodowe tworzące fundament europejskiego systemu ochrony praw człowieka; - podaje cele funkcjonowania: Europejskiego Trybunału Praw Człowieka; - omawia okoliczności, które doprowadziły do uchwalenia <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i>, oraz przedstawia cele i zasady określone w tym dokumencie; - wymienia wskazane w <i>Konstytucji RP</i> zasady ogólne dotyczące funkcjonowania systemu ochrony praw człowieka;	Uczeń: - przedstawia wskazane w <i>Konstytucji RP</i> zasady ogólne dotyczące funkcjonowania systemu ochrony praw człowieka; - tłumaczy, jaka jest różnica między prawami człowieka a prawami obywatela; - przedstawia warunki dopuszczalności skargi indywidualnej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - przedstawia cele i zadania poszczególnych organów ONZ tworzących światowy system ochrony praw człowieka; - dokonyuje krytycznej analizy wybranych problemów dotyczących ochrony praw człowieka w Polsce; - formułuje argumenty i kontrargumenty dotyczące skuteczności funkcjonowania europejskiego i światowego systemu ochrony praw człowieka; - przedstawia uwarunkowania, które wpłynęły na ukształtowanie się systemów ochrony praw człowieka funkcjonujących w ramach Rady	X. Prawo. Uczeń: 3) wyjaśnia pojęcie praw człowieka oraz ich związek z dziedzictwem cywilizacji zachodniej; 4) rozróżnia generacje praw człowieka, stosując pojęcia praw negatywnych i pozytywnych oraz wskazując na inny stopień ich ochrony; wymienia główne dokumenty dotyczące praw człowieka (z uwzględnieniem prawa krajowego i międzynarodowego, w tym tworzonego w ramach ONZ); 5) przedstawia kwestie urzeczywistnienia wybranej wolności człowieka i stopnia jej ograniczenia związanego z prawami innych osób lub porządkiem publicznym.

				▪ wyjaśnia, jakie znaczenie w systemie ochrony praw człowieka ma indywidualna skarga konstytucyjna; ▪ podaje przykłady praw i wolności gwarantowanych na mocy: - <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i>, - <i>Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych</i>; ▪ wymienia podstawowe dokumenty określające zasady międzynarodowego prawa humanitarnego; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące ochrony praw człowieka.	Europy, OBWE, Unii Europejskiej i ONZ; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących ochrony praw człowieka [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; ▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę na temat wybranych zagadnień dotyczących ochrony praw człowieka i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji; ▪ realizuje, np. na forum społeczności szkolnej, kampanię społeczną dotyczącą problemów związanych z ochroną praw człowieka; ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych zagadnień z zakresu ochrony praw człowieka.	
--	--	--	--	---	---	--

Opracowanie: Barbara Furman